

RAOUL VANEIGEM

Jalostetun
laiskuuden
ylystys

Laiskuudesta muodostuneen mielipiteen vuoksi se on saanut osakseen yhä suuremman osan epäsuosiosta, joka on rasittanut työtä. Porvaristo kohotti pitkän aikaa työn hyveeksi, sillä se hyötyi työstä samoin kuin ammattiyhdistysbyrokraatit, joille työ varmisti lisäarvoisen vallan. Lopulta arkisen työn tylsistyminen on tunnustettu siksi, mitä se on: itseensä kääntyneeksi alkeimiaksi, joka muuttaa olemassaolon kullan lyijynraskaaksi tiedoksi.

Tästä huolimatta arvostus, jolla laiskuus ylpeilee, saa edelleen kärsiä laulukaskaan ja muurahaisen yhteen sitovasta parisuhteesta. Se, mikä ihmisissä on halveksittavinta, on typerästi liitetty eläimiin. Haluttiin sitä tai ei, laiskuus on yhä ansassa työssä, jonka se kuitenkin laulaen hylkää.

Kun tarkoituksena on olla tekemättä mitään, ensimmäisenä mieleen juolahtaa varmasti, että asia on itsestään selvä. Valitettavasti elämme kuitenkin yhteiskunnassa, jossa meitä riistetään lakkaamatta itseltämme. Miten siis voisimme lähestyä itseämme esteettömästi? Miten voisimme päästä armon tilaan, jossa hallitsee pelkkä halun huolettomuus?

Emmekö olekin valmiita mullistamaan kaiken, jotta velvollisuuden ja syyllisyyden tekosyyt saisivat häiritä seesteistä vapaa-aikaa, rauhallista oleskelua yksin omassa seurassa? Georg Groddeck havaitsi, että kun puhutaan taidosta olla tekemättä mitään, rajoituksista vapautuneen tietoisuuden merkki on vapaus niistä monista rajoituksista, jotka kehdestä hautaan tekevät elämästä levotonta ei-minkään tuottamista.

Olemme niin paradoksien lamauttamia, ettei laiskuutta voida ymmärtää yksinkertaisesti siten, kuin luonto siihen kehottaisi, jos voisi kääntyä suoraan itsensä puoleen.

Työ on turmellut laiskuuden. Se on tehnyt laiskuudesta huoransa samaan tapaan kuin patriarkaalinen valta piti naista soturin leposijana. Se on pukeutunut laiskuuden valheellisiin vaatteisiin samaan tapaan kuin hyväksikäyttöön perustuvien yhteiskuntaluokkien ruumishuone on samastanut työn pelkkään käsillä tehtävään tuottamiseen.

Mitä olivat nuo mahtajat, suvereenit, aristokraatit ja korkeat virkamiehet elleivät intellektuaalisia työläisiä, joiden tehtävänä oli panna väsyttämänsä ihmiset työhön? Joutilaisuus, jolla rikkaat rehentelevät ja joka on ruokkinut tukahdutettujen kaunaa iät ajat, on mielestäni varsin kaukana idyllisestä laiskuuden tilasta.

Itserakas aatelisto kahmii suloista loikoilua itselleen mutta nousee takajaloilleen pienimmistäkin puutteista. Se pitää ynsäänä kiinni arvojärjestyksestä ja tarkkailee renkijoukkoa, joka naamioi äkäisyytensä ja halveksuntansa orjamaisuuteen, ellei tarkoituksena sitten ole antaa esimakua noitamaisen kateuden ja koston maustamista ruoista. Millaista väsymystä tällainen laiskuus onkaan, ja millainen orjuus piileekään alituudessa halussa miellyttää komentajia!

Despootista ehkä sanotaan, että ainakin hän saa nautintoa, kun häntä totellaan. Kurja on kuitenkin nautinto,

jonka maksu sysää muut epämukavuuteen ja jonka voi saada vain herättämällä katkeruutta! On selvää, ettei tällainen vastenmielisten tehtävien yläpuolella pysyttelemine ole minkäänlaista lepoa eikä se juuri suosi onnellista toimeentuloa.

Ammattinsa ulkopuolella liikemies, johtaja tai byrokraatti tuskin sotkeutuu pikemminkin tungettelevaan kuin mukavaan kotielämään. En tiedä, etsivätkö he aliprefektin yksinäisyyttä pellolta, mutta kaikki viittaa siihen, että heitä kiinnostaa pikemminkin viihde kuin laiskuus. Ei ole helppo rikkoo rytmiä, joka sinkoaa tehtaasta toimistoon, toimistosta pörssiin ja liikelounaalta lounasliikkeelle. Rahaksi lyödystä laskettavuudestaan tyhjennetty aika muuttuu yhtäkkiä kuolleeksi, sitä on tuskin olemassa. Täytyy menettää enemmän kuin moraalista: täytyy menettää kannattavuusaisti voidakseen ajatella menevänsä mukaan moiseen aikaan ja asettua siihen katumuksesta.

Sama pätee uneen, sillä uni on todellista reseptilääkettä sille, joka päivittäin juoksee kilpaa kelloa vastaan. Mutta kun käydään sotaa, jossa jokaista hetkeä uhkaa kilpailun lietsoma liekki, kuka tohtii kohottaa tyhjätöittämisen valkoisen lipun? Onko meille jankutettu kyliksi katastrofiesimerkkiä ”Capuan nautinnoista”, joiden parissa Hannibal – mikä lie häneen meni – menetti lopullisesti sekä Rooman että valloitusretkistään saamansa edun¹?

On tunnustettava tosiasiat: maailmassa, jossa mitään ei saavuteta ilman voimaa ja oveluutta, laiskuus on heikkoutta, typeryyttä, erhe, laskelmointivirhe. Se voidaan saavuttaa vain muuttamalla maailmankaikkeutta, siis olemassaoloa. Asiat tapahtuvat.

Minulle vakuutellaan, että eräs pankinjohtaja joutui konkurssiin, jolloin kaikki hylkäsivät hänet ja häpeä peitti hänet. Hänet otettiin vastaan maaseututitkulla, missä hän viljelee vähän viiniköynnöstä. Vihannespuutarha, muutama kana ja hänen naapuriensa ystävyys riittävät hänen tarpeisiinsa. Hänelle paljastuu hämmästyttäviä asioita: auringonlasku, valon välkehdintä aluskasvillisuudessa, vesilintujen tuoksu, hänen itse leipomansa ja paistamansa leivän maku, orkidean kiihottava rakenne, uinuva maa kasteen tai seesteisyyden hetkellä. Hän on saanut paikan maailmankaikkeudessa alettuaan tuntea vastenmielisyyttä elämään, jonka hän kulutti siihen itsensä huomiotta jättämiseen. Hänen täytyisi vielä osata olla paikallaan.

Tie ei ole niin helppo, että riittää sulkea pois maailma, joka sulkee teidät pois. Jos niin olisi, tulevaisuudessa jokaisesta työttömästä tulisi runoilija.

Työtön ei useimmiten kuulu itselleen vaan edelleen työlle. Se, mikä tuhosi hänet tehtaan ja toimiston vie-raantumisessa, kalvaa häntä ulkopuolelta kuin aaveraajan kipu. Hyväksikäytetyllä ei ole juuri enempää mahdollisuuksia omistautua varauksetta laiskuuden ihanoille kuin hyväksikäyttäjällä.

On toki ilkkurista tehdä mahdollisimman vähän pomon eteen, keskeyttää työnsä heti tämän kääntäessä selkensä, sabotoida rytmejä ja koneita sekä harjoittaa

”Vastenmielisen työn kumoaminen on epäilemättä jalo tehtävä, mutta luvallanne sanoen työ miellyttää teitä!”

oikeutetun poissaolon taidetta. Laiskuus säilyttää terveyden ja antaa kapinalle miellyttävän vahvistavan luonteen. Se murtaa orjamaisuuden ikävän ja rikkoo komennon. Se maksaa potut pottuina kahdeksan tuntia elämästänne vievälle ajalle, joita mikään palkka ei anna teille takaisin. Se asettuu kelloilta varastettujen minuuttien rinnalle, kun päivän kuluminen kasvattaa pomojen voittoja.

Hyvä, mutta kysymykseen ei ole vielä vastattu: milaista varauksetonta nautintoa voi saada, jos se edellyttää ennen kaikkea toisen nautinnon pilaamista? Tahdotko, että sinua totellaan? Niin ei tule tapahtumaan. Esitän elävän todisteen olemalla piittamatta sinun vallastasi, rikkomalla vallan, joka tuntuu sinusta ellei ikuiselta niin ainakin ylimuistoiselta.

Vastenmielisen työn kumoaminen on epäilemättä jalo tehtävä, mutta luvallanne sanoen työ miellyttää teitä! Olette samanlainen kuin herra, joka kyräilee palvelijaa, kun tämä varastaa häneltä ja herran ollessa varuillaan laiskottelee onnistuakseen varkauksissaan paremmin. Laiskuutta ei pidä ymmärtää näin salamyhkäisesti. Tarvitaan keveyttä kuten rakkaudessa. Varuillaan oleva ei sitenkään elä, tai elää korkeintaan vain jotenkuten.

Millaista kaunaa sitä paitsi on haluta pilata mahdollisimman saastaisesti hyväksikäyttäjien hedonismi, niin mitätöntä kuin se onkin! ”Kun me raadamme, he kasvatavat mahaa”, lauletaan laulussa. Vanha puritaaninen antiklerikalismi syytti pappeja irstailusta, mutta eivätkö hyväksikäyttäjät olisi onnistuneet parhaiten juuri hedonismissa, ellei hyväksikäytettyjen kauhu olisi tuominut heitä äkillisiin ja salaisiin impulsseihin? Vapautuvien proletaarien etuoikeus eli etuoikeus työssä, josta he saivat palkan ja joku toinen lisäarvon, oli juuri mahdollisuus saavuttaa nautinto itsestään ja maailmasta.

Nautinnolla ja täydelliseksi teroitettulla tietoisuudella nautinnosta on kylliksi tietoa vapautua siitä, mikä niitä riivaa tai rappeuttaa: kysykää itseään rakastamaan opet-televilta!

Se, mikä pätee rakkauteen, pätee myös laiskuuteen ja siitä saatavaan nautintoon. Usein olemme kaukana tavoitteesta. Reportaasi kertoo Brasilian maanviljelijöistä, joka ovat maattomia suurten maa-alueiden ollessa kesannolla, koska omistajat tahtovat vain pitää ne hallussaan. Reportaasi kertoo, miten he risitit kädessään kävivät pit-

källä marssilla papit etunenässä, sillä kirkko järjesti heille päivittäin riisi- ja papupataa. Tiedotusvälineiden objektiivisuushalun vuoksi mukaan on otettu montaakin lakien mukainen juhla-ateria, jossa maanomistajat nauttivat runsaasti makkarointa ja lampaankyljyksiä, puolustivat oikeuksiaan ja tuomitsivat hyökkäykset, joiden uhreja he katsoivat olevansa.

Pelästyneiden silmäätekevien kurjuuden ja maatomien sääliittelyn välissä alkoi tuntua siltä, etteivät ensin mainitut saa nautintoa maastaan, koska he ovat vain sen omistajia, ja että jälkimmäiset, joille nautinto kuuluisi, eivät hankkiudu tilanteeseen, jossa he voisivat nauttia yhtään mistään.

Tilanne ei ole niin arkaainen kuin tuntuu. Nyky-Euroopan byrokraattiluokka kaappii laatikonpohjista pääomaa saadakseen siitä voittoa suljetussa kierrossa, sijoittamatta sitä uusiin tuotantomuotoihin. Ja proletarit, joille on osoitettu, ettei proletariaattia ole enää olemassa, vetoavat ostovoimansa heikkenemiseen ja vetoavat, että suuri hyväntekeväisyys korvaisi saavutetut sosiaaliset edut, palkkojen huononemisen, hyödyllisen työn vähentymisen sekä opetuksen, liikenteen, puhtaanapitopalvelujen ja laatumaanviljelyn alasajon ja kaiken muun, mikä ei lisää kansainvälisen finanssipekulaation välitöntä kannattavuutta.

Vastedes työ tunnustetaan hyödylliseksi ainoastaan siksi, että se takaa useimmille palkan ja kansainväliselle byrokraattiselle oligarkialle lisäarvon. Ensin mainitut käyttävät rahansa kulutustavariin ja yhä heikompiin palveluihin, jälkimmäinen sijoittaa pörssispekulaatioon, joka loisii taloudessa enemmän ja enemmän.

Tapa hyväksyä mikä tahansa työ ja kuluttaa mitä tahansa on juurtunut niin syväälle tasapainottamaan vanhan ja aavemaisen jumalallisen varjeluksen tavoin kohtaloita ohjaavia markkinoita, että jos jää kotiin sen sijaan, että osallistuisi maailmankaikkeutta tuhoavaan kiihkoon, käyttäytyy oudon skandaalimaisesti.

Informaation ohjailijoiden myöntymyksellä eräs ministeri, jonka hallintokoneisto – jättimäinen apparaatti, joka loisii tärkeimpien hyödykkeiden tuotannossa – nielee miljardeja, ei epäröinyt tuomita näin toimivia uusia etuoikeutettuja: vähimmäistoimeentulon saajia, eläkkeelle jääneitä rautatieläisiä, terveydenhuoltopalveluiden käyttäjiä, lyhyesti sanoen ihmisiä, jotka saavat

”Laiskuus on ei-mitään, sen puoleen kääntyminen on kuilun mietiskelemistä, ja kuilu, vakuutti Nietzsche, katsoo myös takaisin sinuun.”

nauttia unestaan muiden nukkuessa pomolle, jonka raha ei lakkaa tekemästä työtä.

Vaikka on ollut proletaareja, potentiaalisia sosiaalihuollon asiakkaita, jotka salaa ovat menneet mukaan vallan ostamien sanojen semanttiseen muunteluun, syynä ei ole pelkkä laumahenkinen typeruus. Laiskuuden päällä lepää sellainen syyllisyys, että harvat uskaltavat vaatia terveellistä pysähtymisaikaa, jonka ansiosta voi saavuttaa itsensä ja pidättäytyä jatkamasta samoilla laduilla, joita vanha maailma hiihtelee.

Miksi kukaan sosiaaliturvan saaja ei julista, että hän on löytänyt olemassaolosta rikkauksia, joita useimmat etsivät sieltä, missä niitä ei ole? He eivät saa mitään nautintoa mitään tekemättömyydestä, he eivät unelmoi keksimisestä, luomisesta, uneksimisesta ja kuvittelemisesta. Useimmiten heitä hävettää, että heiltä on riistetty palkallinen tylsistyminen, sillä se vei heiltä rauhan, joka heillä nyt on, mutta johon he eivät uskalla asettua.

Syyllisyys rappeuttaa ja vääristää laiskuuden, kieltää sen arvon, riisuu siltä älykkyyden. Mikä olisi lakkoa kauniimpi mahdollisuus lykätä aikaa, jolloin jokainen juoksee pakoon itseltään ja raataa itsensä uuvuksiin ollakseen sitä, mitä inhoaa, ja ollakseen olematta sitä, mitä olisi halunnut, kun eläkkeellä sairaus ja kuolema päätävät väsymyksen.

Työn keskeyttämisen tulisi edistää laiskuuden hyvää omaatuntoa ja rohkaista terveelliseen lepoon, joka säästäisi paljon terveydenhuoltokuluja. Tarvitaan vain vähän mielikuvitusta. Panemme kädet ristiin, sanoivat rautatieläiset, teemme ajasta ja tilasta ilmaista ja virkistyksekseen lähdemme ajamaan junia ja te voitte kiertää koko Ranskan maksamatta mitään. Menettekö edelleen tehtaisiin tai toimistoihin? Jos kerran tahdotte! Jotkut ehkä oivaltavat, että laiskuus on luovempaa kuin työ.

Mutta ei! Jos myöntää, että lakko on juhla, loukkaa niitä, jotka pitävät työn orjuutta arvokkuutena. Meitä hallitsevat asiat määräävät, että lakon täytyy olla laiskuuden kaltainen kirous. Katuen hengitetään hieman raikasta ilmaa, sitten palataan rohkeasti korruption ja saastumisen tielle.

Olisimme ansainneet päästä eläkkeelle, huokaavat työläiset. Se, mikä kannattavuuden logiikassa ansaitaan, on jo maksettu pikemminkin kymmenesti kuin kerran.

Älkää väittäkö, että lopulta eläke tarjoaa pakopaikan toimettomuudelle, joka taatusti on maailman huonoiten jaettu asia.

Entä jos sekoitatte laiskuuden ja väsymyksen? En edes puhu elämän loppuvaiheesta, jota kyynisesti sanotaan aktiiviseksi. Neljäkymmenen vuoden päivittäinen näännytys on lyönyt rytmensä siihen niin voimakkaasti, että elämä pakenee joka suuntaan ja päivät kulkevat osamaksuna kuoleman tilille. Laiskuus, jossa hyökäävät halut yhtäkkiä purkautuvat – neljäkymmenen viikkotunnin pakollinen oleskelu tehtaalla tai toimistossa oli kieltänyt ne – on vain synkkää paineiden purkamista, viiveen ottamista kiinni. Koira reagoi samoin, kun se yhtäkkiä vapautetaan lieastaan.

Kaiken kaikkiaan laisuuksi ei ole koskaan kohdeltu sen paremmin kuin menneisyyden naista, ja tiedämme liiankin hyvin, miten pahasti yhdeksän kymmenesosa ajastamme kuluu hukkaan. Kun miehen valta piti naista aseistautuneen työläisen, valkokauluksen tai sinihaalarisen leposijana, eikö hän samastanut tätä laiskuuteen? Nainen puhui sanomatta mitään, touhusi tekemättä mitään. Hänen alemmuutensa liittyi hänen taloudellisuuden puutteeseensa, hänet suljettiin pois houkuttelevasta ja terveellisestä suuresta työstä, sillä se oli varattu voimakkaalle miehelle; poikkeus tuli ehkä sitten, kun hänen tuli aika olla äiti ja tuottaa lapsia tehdasta ja sotilaskunnia varten.

Koska nainen oli laiska ja turhamainen, hänet täytyi ”hoidella” samoin kuin työ raiskaa laiskuuden. Hän oli työttömän tavoin maanpaossa koneesta, joka ulostaa kannattavuutta, hän sai vapaa-aikaa vain kirouksensa varjossa. Ei oikeutta tai nautintoa vaan katumusta ja syntiä.

Mistä löytää lepoa laisuuksessa, joka pahimmillaan on alhaisuutta ja parhaimmillaan tekosyy? Kun työ samastettiin voimaan, laiskuus liitettiin sairaalaiseen heikkouteen. Kääntämällä merkitykset vanhalle maailmalle tutulla tavalla työläs näännytys muuttui terveyden merkiksi kun taas onnellinen *farniente* oli sairauden oire. Niin paljon raskauttaa touhuaminen elämää, joka ei pyytänyt muuta kuin vapautta kaikkeen hyödylliseen ja hyödyttömään pyrkivältä kiihkeältä toiminnalta. Ihmisistä tyhjennyksessä maailmassa ei tunnu olevan enää mitään. Laiskuus on ei-mitään, sen puoleen kääntyminen on

kuilun mietiskelemistä, ja kuilu, vakuutti Nietzsche, katsoo myös takaisin sinuun.

Kun oli osoitettu, ettei laiskuutta ollut olemassa työn, tukahduttamisen, kumoamisen, syyllisyyden, paineiden purkamisen ja perustavan heikkouden ulkopuolella, pääteltiin, ettei se ollut mitään.

Albert Cossery kuvaa tätä ei-mitään herkullisesti. *Les fainéants dans la vallée fertile*² saattelee meidät vaivihkaa erääseen taloon, kylään, jossa jokainen asukas kilpailee muiden kanssa saadakseen nukkua mahdollisimman pitkät unet. Ulkomaailman kutsut täytyy tehdä tyhjäksi, täytyy juonitella pois perverssi viehätys, joka työllä joskus on niihin, joilla on onni olla tietämättömiä siitä. Voi vähintäänkin sanoa, ettei tunnelma ole juhlallinen eikä edes hyväntuulinen. Synkkä kiihko hallitsee hiljaisuuden ankaraa järjestelyä. Kuorsausten välistä kumpuaa ahdistus. Ehkä se ei niinkään synny ei-minkään herkän tasapainon mahdollisesta repeytymisestä kuin toimettomuuden kylläntymisestä.

Tässä laiskuus on nimittäin vain unettoman unen turhamaisuutta. Se on kosta puuttuvalle elämälle, eksistentiaalista tilintekoa, joka juonittelee kuoleman kanssa. Vaaditaan oikeutta olla ei-mitään maailmankaikkeudessa, joka on jo tuominut ei-mihinkään. Liikaa tai ei tarpeeksi.

On varmasti nautinnollista, ettei ole olemassa kenellekään, tahtoo houkuttelevasti olla ehdottoman olematon ja todistaa kaikessa rauhassa sosiaalisesta hyödyttömydestään maailmassa, jossa sama tulos saavutetaan useimmiten levottomalla toiminnalla.

Silti laiskuuden sisällössä on toivomisen varaa. Sen epäjohtonmukaisuus altistaa sen hyödyntävoittelijoiden konnankoukuille. ”Siinä, että antaa itsensä tulla hallituksi, on yhtä paljon laiskuutta kuin heikkoutta”, huomautti La Bruyère.

Veltoilla on taipumus asettaa epäoikeudenmukaisuus epäjärjestyksen edelle. Eivätkö henkisen uneliaisuuden ja joutilaisuuden etuoikeuksien vaatimat huolet edellytä sitä, että vallitsevaa järjestystä noudatetaan täydellisesti? Levon maksaminen orjuudella – siinä vasta vastenmielinen työ. Laiskuus on liian kaunista, että siitä tehtäisiin asiakasajattelun kannattava sivutulo.

Mafianvastaisessa mielenosoituksessa Palermossa eräs nuori mies pöyristyi: ”He ovat hulluja! Kuka meitä auttaisi, jos mafiaa ei olisi?” Islamilainen fundamentalismi reagoi samalla tavalla. Liiketoiminnan valtaa palvelee, että on Allahin silmissä mato ja elää kurjassa maailmassa.

Jos laiskuus sopeutuisi velttouteen, orjamaisuuteen ja hämäräpuuhiin, se pääsisi pian mukaan valtion suunnitelmiin, sillä valtio suunnittelee sosiaaliturvan hävittämistä. Valtio tahtoo pystyttää sen tilalle yksityisiä hyväntekeväisyysjärjestöjä: vaatimukset katoaisivat kerjäsjärjestelmään – vaikka viimeisimmistä julkisista pyynnöistä päätellen ne tosin tekevät sen tottelevaisesti, sillä niiden *Leitmotiv* on ”antakaamme rahaa!”.

Rappeutuva talous muuttuu mafiatyyppiseksi liiketoiminnaksi, jollaista voisi olla olemassa ainoastaan kaikesta inhimillisestä merkityksestä tyhjennetyn joutilaisuuden kanssa.

On nimittäin ehkä aika havaita, että laiskuus on asiasta pahin tai paras sen mukaan, ilmaantuuko se maailmaan, jossa ihminen ei ole mitään, vai näkökulmaan, jossa hän tahtoo olla kaikki. Myönnettäköön, että laiskuutta on ollut olemassa vain vieraantuneena ja turmeltuna, se on alistettu intresseille, jotka eivät liity suotavalla tavalla toiveisiin, joita laiskuuteen olisi ollut luonnollista yhdistää.

Miten tästä voisi hämmästyä, kun sama pätee oloon, joka sanoo olevansa inhimillinen mutta käyttää suurimman osan ajastaan todistaakseen, ettei ole kovinkaan inhimillinen? Tämä ei estä toiveita tai mielikuvituksen voimaa, jonka avulla historia enemmän kuin korvaa julman todellisuuden: luonnostellaan muutoksia, joita niin monet salaiset halut isoavat.

Juuri silloin laiskuus paljastaa rikkautensa. Eikö nimenomaan se ole synnyttänyt maailmankaikkeuden, kehittänyt sivilisaation? Onnellinen maallinen paratiisi, missä mitä houkuttelevimmat ruokalajit koristavat pöytiä ponnistuksitta, missä juomat virtaavat hämmästyttävän moninaisina aaltoina, missä rakkauden nautinnot ovat ylenpalttisen luonnon ansiosta tarjolla vesakon mutkassa.

Maailman rauhanomaisimpien kansojen parissa vallitsee viehättävä saamattomuus. Riittää ojentaa kätensä tai avata suunsa tyydyttääkseen maun ja nautinnon vaatimukset.

Maallisissa paratiisissa ylenpalttisuus on luonnollista, hyvyys synnynnäistä, sopusointu yleismaailmallista. Mikään kulta-ajan myytistä Fourieriin ei ole kauniimmin ylistänyt ruumiin ja maan unelmia, salaisia ja iloisia sinfonioita, sillä ne sävelsi järki, joka oli varustettu huolellisesti työnteon melskeen, aktiivisen kurjuuden ja kilpailufanatistmin rationaalisuutta vastaan.

Pitäisikö tämä nähdä muistoksi ammoiselta ajalta ennen maataloussivilisaatiotamme, joka hedelmöitti maan hiellä ja verellä ennen kuin sterilisoi sen, jotta siitä saataisiin enemmän rahaa? Työn ja sotaisan kilpailun kahleilla, jotka rytmittävät kauppasivilisaation kuolemantanssia, ei ole ollut vaikeuksia idealisoida yhteiskuntia, joilla on näin hämmästyttäviä etuoikeuksia.

Epäilemättä, mutta jos asiaa arvioidaan Madeleinen kulttuurin löytöpaikkojen tutkimuksen pohjalta, idyllinen näkemys sopii varsin hyvin yhteisöihin, joissa kasvien keräily, kalastus ja metsästys punoivat miesten, naisten, eläinten, hedelmällisten kasvien ja maan välille vähemmän pakottavia, tasa-arvoisempia ja rauhoittavampia suhteita kuin agraarinen haltuunotto tai luonnon hyväksikäyttö, joka toi mukanaan sen, että ihminen käyttää ihmistä hyväkseen.

Tunnustakaamme kuitenkin, että aina kun on löydetty jalo villi, ylistysten melodiaan on tullut mukaan riitasointu. Esimerkillisen käyttäytymisen alla ”jivaro” tai ”dajakki” voitti useimmiten ”trobrianderilaisen”.

Ja kun malli riemastutti sydäntämme, mitäpä muuta me olisimme siitä saaneet kuin hieman lisää nostalgiaa? Menneisyyteen voi palata ainoastaan ärsyttävän hedelmättömän katumuksen avulla.

Maallisen paratiisin unelmoimiseen ei liity tällaista jälkijättöistä kaihoa. Koska se on skandaalimaisen epä-

”Lapselle aikakausi, jolloin eläimet puhuivat, puut antoivat viisaita neuvoja ja esineet heräsivät eloon, on todellisuuden sydämessä. Laiska löytää sen hämmästyttävyyden saamattomuudesta.”

todennäköinen, se tahtoo sitä voimakkaammin olla mahdollinen. Aavistamme, että luonnon ylenpalttisuus tarjoutuu sille, joka toivoo sitä tahtomatta ryöstää tai raiskata. On kuin historian ja yksilön syvimmästä ytimestä kumpuaisi sammumattoman halun henkäys, tuo sopusointu olioiden ja asioiden kanssa, joka on niin yksinkertaisena läsnä kaikkien aikojen ilmassa.

Lapselle aikakausi, jolloin eläimet puhuivat, puut antoivat viisaita neuvoja ja esineet heräsivät eloon, on todellisuuden sydämessä. Laiska löytää sen hämmästyttävyyden saamattomuudesta, joka muistuttaa hämärästi syntymää edeltävää tilaa. Kohtu, äidin vatsa, jakaa rakkautta, ravintoa ja hellyyttä. ”Millaiset synkät olot”, hän kysyy, ”estävät meitä palauttamasta luontoa imettävän äidin asemaan?”

Työn houkuttelevan rationaalisuuden on turha pitää kysymystä tyhjänä ja umpikujana, se tietää, että kun onnellinen taipumus erottaa saamattomuuden kiireisestä afäärien maailmasta, unelmointi ei ole mieletöntä tai voimatonta.

Mietiskelevä huolettomuus riittää kutomaan saamattomuuden ja sen ympäristön välille hienovaraisten vaaliheimolaisuuksien verkoston. Ruohosta, lehdistä, pilvestä, tuoksusta, seinämästä, huonekalusta tai kivistä se havaitsee tuhat läsnäoloa. Yhtäkkiä sen valtaa tunne, että intiimit elämänhermot liittyvät sen maahan.

Se on yhtä elävän kanssa *religiossa*, jonka vastakohta on uskonto. Uskonto kytkee maan taivaaseen ja ruumiin jumalallisen hengen paimenkirjeisiin. Päinvastoin kuin mystikko, joka itsehalveksunnassa on maanpaossa aisteiltaan, laiskuri palauttaa elämän aineellisuuden – ainoan, mikä on – maailmankaikkeuteen, josta se syntyy: ilmaan, tuleen, veteen, maahan, mineraaleihin, kasvikuntaan, eläimeen ja ihmiseen, joka on saanut luovan erityisyytensä kaikilta edeltäviltä.

Unen näennäisen hitauden alla havahtuu tietoisuus, jonka työn päivittäinen moukarointi jättää kaupiteltavan todellisuutensa ulkopuolelle. Siinä ei ole mitään animismia, uskonnollista pöhytystä, jossa henki yrittää ottaa haltuunsa maan alkuaineet ikään kuin ne eivät itsessään

riittäisi. Se yksinkertaisesti hohkaa lepäävän ruumiin hankkimaa elinvoimaa.

Jotta laiskuus saavuttaisi erityisyytensä, ei riitä, että se kieltäytyy työn kaikkialla läsnä olevalta tahdolta. Sen täytyy olla olemassa itselleen ja itsessään. Se on yksi kehon etuoikeuksista, ja siksi kehon on valloitettava itsensä uudelleen halujen alueena siten kuin rakastavaiset hahmottavat toisensa rakkauden hetkellä.

Halujen paikka ja hetki: sitä on sydämenmukainen laiskuus, vastakohta sydämen laiskuudelle, johon taivonomainen yhteiskunnallinen kaupankäynti pyrkii sen palauttamaan. Niityn pehmeys ja sängyn rauha kansoituvat joukosta toiveita, jotka ovat muotoutuneet onnea varten. Esteet torjuivat, silpoivat, tuhosivat ne ja vääristelivät ne kuolettaviksi merkityksiksi.

Maallisesta paratiisista tulee hanke, joka vastaa lausetta: se, joka oppii haluamaan lakkaamatta, saa kaiken. ”Tee mitä tahdot” on eettinen kasvi, joka tahtoo vain kasvaa ja kaunistua. Sietämättömien olojen julmuus, jota silti siedämme, velvoittaa meidät luopumaan maallisesta paratiisista ikään kuin hätä vaatisi meitä olemaan olematta oma itsemme, olemaan kuulumatta koskaan itsellemme.

Laiskuus joko on itsenautintoa tai sitä ei ole. Älkää toivoko, että teidän herranne tai heidän jumalansa soisivat sen teille. Sen saavuttaa, kun etsii lapsen tavoin mielihyvää luonnollisesti ja kääntyy pois siitä, mikä sen estää. Se on yksinkertaisuutta, jonka aikuisikä on erinomaisen taitava muuttamaan monimutkaiseksi.

Luovuttakoon siis hämmennyksestä, jonka mukaan ruumiin laiskuuteen liittyy hengen laiskuudeksi sanottu henkinen pehmeneminen – aivan kuin henki ei olisi ruumiin tietoisuuden vieraantunut muoto.

Laiskuuden vaatima itseäly ei ole muuta kuin halujen älyä. Kehon mikrokosmos vaatii älykkäitä haluja vapautukseen työstä, joka on kalvanut sitä vuosisatojen ajan.

Arvatkaa, mitä laiskan toiveisiin ja toivomuksiin tulee mukaan, kun tämä on vihdoinkin päättännyt olla olemassa vain itselleen!

Halujen voima on niin suuri, että kun ne ovat niin sanotusti vapaassa tilassa, ne valtaa harha, jonka mukaan

ne voivat muuttaa maailman toiveidensa mukaiseksi saman tien. Vanha magia riivaa tietoisuutemme poimuja enemmän kuin luullaan.

”Hyvin kauan on uskottu”, Campbell Bonner kirjoittaa, ”että henkilö, joka tuntee oikean menettelytavan, voi saada liikkeelle salaperäisiä voimia, jotka pystyvät vaikuttamaan toisen tahtoon ja alistamaan tämän tunteet toimijan halulle. Nämä voimat voidaan käynnistää sanoilla, sääntöjen mukaisilla seremonioilla tai maagiseksi väitetyllä voimalla varustetuilla esineillä.” Ja ylevämmin Jakob Böhme: ”Magia on kaikkien olioiden olemisen äiti, sillä se tekee itsestään ja muodostuu halusta. Todellinen magia ei ole olio, se on halua, olemisen henkeä.”³

1700-lukuun jäi jälki tästä ”laiskuudesta joka pyörittää myllyjä”, josta Georges Schéhadé puhuu. Eräs laho itse asiassa kannatti sitä: ”Koskaan ei pidä tehdä työtä käsin, vaan on rukoiltava lakkaamatta; ja jos ihmiset rukoilevat näin, viljelemätön maa kantaa enemmän hedelmää kuin viljelty.”⁴

Vaikka operaatio ei jättänyt historiaan käsin kosketeltavaa todistetta tehokkuudestaan, ei pidä niinkään arvostella epäpätevää Jumalaa, jota rukoilijat puhuttelivat, tai virheellistä tapaa turvautua rukoukseen, sillä jos ryhtyy riippuvaiseksi toisista saavuttaakseen kiihkeästi halutun riippumattomuuden, vastustaa omaa tahtoaan eikä anna arvoa pyrkimyksilleen.

Halun universumi on täynnä tällaisia ansoja. Siellä on liikaa alistumisia, kieltoja, torjuntia ja automaattisuuksia, joista pitäisi päästä eroon viimeistä myöten.

Tunnen opettavaisen intialaisen sadun. Eräs mies oli asettunut makaamaan maagisesta voimastaan tunnetun puun varjoon. Koska maaperä tuntui hieman kostealta, hän tahtoi päästä makaamaan aistikkaammin, ja niin paikalle ilmaantui iso vuode.

Sitten hänen alkoi tehdä mieli yltäkylläistä ateriaa, ja niin paikalle ilmestyi pöytä, jolla oli mitä hienostuneimpia ruokalajeja.

”Onneni olisi täydellinen”, hän ajatteli, ”jos viressäni olisi sulokas tyttö, joka olisi valmis tyydyttämään haluni.” Tyttö ilmaantui paikalle saman tien ja vastasi hänen rakkauteensa.

Koska mies oli kuitenkin kovin tottumaton moiseen autuuden jatkuvuuteen, hän ei voinut olla pelkäämättä perusteettomasti. Peläten, että hän menettää täydellisen onnensa hetkessä, hän kuvitteli, että metsästä tulee tiikeri. Tiikeri loikkasi hänen kimppuunsa ja katkaisi hänen niskansa.

Yksi halu voi piilottaa toisen, päinvastaisen.

Laiskuuden on opittava, ettei sen pidä pelätä mitään. Ennen kaikkea sen ei pidä pelätä itseään.

Millaista ponnistelua onkaan kuulua varauksetta itselleen! Vaikeita mutkia ei puutu, mutta kidutetut henget eivät saavuta kaikkein yksinkertaisinta helposti. Lapsuus ja taito saavutetaan vain taidolla muuttua uudelleen lapsiksi. Turmeltuminen on edennyt pitkälle, sanoi laiskuri nautiskellessaan Bruantin⁵ laulusta ”Le lézard” ja sen kuolemattomista sanoista ”En voi tehdä työtä, en ole koskaan oppinut”. Hän lisäsi: meidät on muotoiltu niin

valmiiksi tekemään työtä, että toimettomuus vaatii nykyään oppimista.

Työttömyyden lisääntyessä laiskuuden opettaminen olisi viettelevä ajatus, ellei niin herkän, erityislaatuisen ja henkilökohtaisen taidon kehittäminen muihin turvautumatta olisi jokaisen oma asia.

Kukaan ei voi varmistaa onneaan (tai vielä helpommin epäonneaan) itseään paremmin. Haluihin pätee sama kuin *materia primaan*, josta alkemisti yrittää luoda viisastenkiven. Ne muodostavat oman perustansa, josta voi saada vain sitä, mitä siinä jo on. Jalostaminen on kaiken a ja o.

Raakana laiskuus on kuin pähkinä, joka syödään kuorimatta. Jos sen on onnistunut pelastamaan työn, syyllisyyden, torjunnan ja orjallisuuden rappeuttavalta vaikutukselta, sitä täytyy vielä maistaa saadakseen suurta nautintoa. Laiskuus täytyy panna takaisin luonnolliseen liikkeeseen, joka tekee siitä sen, mitä se on: itsenautinnon hetken, luomista kaiken kaikkiaan.

Tottumus työlääseen onneen, jota katoavaisuus pikemminkin varjostaa kuin korostaa ja joka riisutaan häteisesti, on vienyt meiltä kokemuksen ponnistuksesta ja armosta. Sikäli kuin nautinnot ovat aitoja, ne eivät ole sattuman tai jumalten oikkua eivätkä palkkiota työstä, muka vain työn läähättävää hengitystä. Ne antautuvat meille sellaisina kuin me ne otamme. Ilo, jolla ne meidät täyttävät, on sama, jolla me kohtaamme ne.

Ehkä juuri tässä on suuri työ, jota alkemisti päivittäin ryhtyi kärsivällisesti ja intohimoisesti tavoittelemaan: halun itsepäisyys vapautua siitä, mikä vääristää sen, jalostua lakkaamatta, kunnes armo muuttaa sen kullaksi, joka herättää kurjuuden, kuoleman ja ikävän lyijyn eloon.

Kun laiskuus ruokkii enää halua itsensä täyttymiseen, siirrymme sivilisaatioon, jossa ihminen ei enää ole epäinhimillisyyttä tuottavan työn tulos.

Suomentanut Tapani Kumpulainen

(alun perin: *Éloge de la paresse affinée. Teoksessa Raoul Vaneigem & Jacques Serena, La Paresse. Centre Georges Pompidou, Paris 1996.*)

Viitteet

- 1 Karthagolainen sotapäällikkö Hannibal (247–183 eaa.) jäi Roomaa vastaan käydyn sodan aikana talveksi Capuaan odotellessaan turhaan lisäjoukkoja Afrikasta. Hannibalia syytettiin perusteettomasti Capuan nautintoihin uinahtamisesta, ja ranskassa *s'être endormi dans les délices de Capoue* tarkoittaa edelleen hyödyllisen ajan haaskaamista. (Suom. huom.)
- 2 Albert Cosseryn (1913–2008) romaani *Les fainéants dans la vallée fertile* julkaistiin 1948. (Suom. huom.)
- 3 Jakob Böhme, *Erklärung von sechs Punkten* [1620].
- 4 Sit. Herbert Grundmann, *Religiöse Bewegungen in Mittelalter*. Olms, Hildesheim 1961.
- 5 Aristide Bruant (1851–1925), ranskalainen kirjailija ja laulun tekijä, jonka äänityksiä 1910-luvulta on säilynyt. Chansonien lisäksi Bruant kirjoitti näytelmiä, romaaneja sekä yhdessä Léon de Bercyn kanssa slangisanakirjan. (Suom. huom.)